

BIHARI Katalin¹– SZALAINÉ SZEILI Katalin²

¹PhD-hallgató

Pécsi Tudományegyetem, Földtudományok Doktori Iskola, Pécs

PhD student

**Pécs University of Sciences, Doctoral School on Geopolitics,
Pécs, Hungary**

email: kati_bihari@yahoo.com

²kommunikációs vezető

Pannon Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Veszprém

communications manager

**University of Pannonia, Faculty of Business and Economics,
Veszprém, Hungary**

email: katalin.szeili@gmail.com

**KÖZÉP- ÉS KELET-EURÓPA, ILLETVE KÍNA
EGYÜTTMŰKÖDÉSÉNEK PERSPEKTÍVÁI, KÜLÖNÖS
TEKINTETTEL A V4 ORSZÁGOK GEOPOLITIKAI
ÉS GEOÖKONÓMIAI ÉRDEKEIRE**

*PERSPECTIVES OF THE COOPERATION BETWEEN CENTRAL
AND EASTERN EUROPE AND CHINA, WITH SPECIAL
EMPHASIS ON THE INTERESTS OF THE VISEGRAD
4 COUNTRIES*

ABSTRACT

The „16 + 1 cooperation” launched by China and 16 Central and Eastern European countries in Warsaw in 2012, has become the most significant transregional platform of the region in the past couple of years. The platform that encompasses 11 EU member states, 5 Balkan countries and China, aims to intensify cooperation among the partners in the field of transport, investment, financial services, education and culture.

As for economic ties, the emphasis is put on the expansion of trade relations in the framework of the 16 + 1 cooperation. Five years ago, the partners set the target that the trade flow between China and the CEE countries should reach the value of 100 billion USD. Although a significant increase has been registered in the trade flow, the latter ambitious objective has not yet been met. From

the CEE region, it is the Visegrád 4 countries that have exported and imported the most from China in the past few years.

Nevertheless, the 16+1 mechanism is still perceived mostly positively by the participating countries. On the one hand, this can be explained by the fact that the platform is the most consciously developed element of China's policy on Europe and play a pivotal role in China's foreign policy in general. On the other hand, it is regarded as an essential tool for the CEE countries to break out from the periphery of the region.

As far as the Visegrad Four (V4) countries are concerned, the analysis presented in the paper shows that the V4 play a leading role in the regional economy and have had remarkable success strengthening their economies to compete effectively on international level as well. According to the data obtained, the V4 countries are likely to benefit most in terms of trade and investment interests from the 16 + a platform. It is remarkable that they represent more than half of the population and nearly two-thirds of the economic output of the 16 CEE member countries within the "16 + 1" format. Enhanced connectivity and increasing investment flows have made it possible for each of the V4 countries to reposition itself under the umbrella of the Chinese-CEE co-operation. The present study analyses the impact of the 16+1 cooperation on the trade and investment relations of the participating countries, with special emphasis on the Visegrad 4 members.

Kulcsszavak: Visegrádi országok, Kína, kereskedelmi kapcsolatok, befektetés, Közép- és Kelet-Európa

Keywords: Visegrad 4, China, trade relations, investment, Central and Eastern Europe

1. Bevezetés

A Kína és 16 kelet-közép-európai állam közti kapcsolatok elmélyítését szolgáló, 2012-ben Varsóban életre hívott úgynevezett „16 + 1 együttműködés” az elmúlt években a térség egyik legjelentősebb transzregionális keretrendszerévé vált. A 11 uniós tagállamot, 5 balkáni országot és Kínát tömörítő platform az átfogó politikai és gazdasági együttműködés mellett olyan területeken is erősíteni kívánja a felek közti kooperációt, mint a közlekedés, beruházások, pénzügyi szolgáltatások, oktatás és kultúra. A gazdasági területen belül a hangsúlyt a kereskedelmi kapcsolatok bővítésére helyezik a felek, azonban egyelőre nem sikerült elérni az öt évvel ezelőtt kitűzött célt, miszerint a kelet-közép európai (a továbbiakban: KKE) régió és Kína közti külkereskedelmi forgalom érje el a 100 milliárd USD-t. Ezzel együtt a mechanizmus megítélése továbbra is nagyrészt pozitív a tagországok többsége részéről, mivel a KKE-országok szempontjából az együttműködés a régió perifériájáról

való kitörésének fontos eszközének tekinthető, és jelentős összegű finanszírozási lehetőséget jelent a régió számára kiemelten fontos beruházások terén.

Tanulmányunkban a KKE-országok és Kína közti külkereskedelmi forgalom és tőkebefektetések elemzésén keresztül kívánjuk bemutatni a 16 + 1 platform eredményeit és perspektíváit, különös tekintettel a Visegrádi országok és Kína gazdasági és politikai kapcsolataira. A visegrádi országok pekinggel folytatott kapcsolatain belül kiemelt figyelmet kívánunk szentelni Magyarország geopolitikai és geoökonómiai érdekeire.

1.1. A 16 + 1 együttműködés bemutatása és jellemzői

Kína és 16 közép-kelet-európai ország¹ között 2012-ben Varsóban jött létre az úgynevezett 16 + 1 együttműködés. Az együttműködéssel kapcsolatos politikai döntéshozatal az évente megrendezésre kerülő kormányfői szintű találkozók keretében történik, amelyre 2012-ben Varsóban, 2013-ban Bukarestben, 2014-ben Belgrádban, 2015-ben Szucsouban, 2016-ban Rigában, végül 2017-ben Budapesten került sor; ezen eseményeken a tagországok általában miniszterelnöki vagy miniszterelnök-helyettesi szinten képviseltetik magukat.

Az együttműködés egy speciális formájú keretrendszer, amelynek jellegzetességei közül Tianping a következőket emeli: (1) egyenlő partnerség, (2) laza intézményesülés, (3) az együttműködés átfogó jellege, (4) multifunkcionális megállapodások, (5) jól megtervezett keret.² A 16 + 1 együttműködés tulajdonságainak elemzése során Eszterhai szintén hangsúlyozza a laza intézményes kapcsolatot; emellett a résztvevő országok heterogenitásának elfogadását; a KKE-országok egymáshoz fűződő kapcsolatainak erősítését, a gazdasági kapcsolatok dominanciáját húzza alá. Eszterhai emellett arra is felhívja a figyelmet, hogy az együttműködés motorja Kína, míg a KKE-országok sok kérdésben nincsenek egységes állásponton.³

1.2. Európai érdekek és ellentétek a 16 + 1 együttműködésben

Az Európai Unió – és azon belül Magyarország – Kína és a kelet-ázsiai régió egészének stabilitásában, az együttműködésben rejlő potenciál hatékony kihasználásában érdekelt, ezért középtávon a Brezezinski által felvázolt új szemléletű transzeurázsiai biztonsági rendszer megteremtését is megfontolás tárgyává kell tenni. Ami a geopolitikai szempontokat illeti, hangsúlyozni kell, hogy Kína felemelkedése döntő tényező a „globális erőcentrum eltolódásában (az euro-atlanti térségből a

csendes-óceáni térségbe), miközben megteremti a feltételeket Eurázsia hatalmi pólussá válásához is. Az átalakulás a nemzetközi rendszer valamennyi szereplője számára egyaránt tartogat kiaknázandó lehetőségeket és elkerülendő kockázatokat”.⁴

A geopolitikai aspektus mellett érdemes megvizsgálni a gazdasági együttműködésben rejlő jelenlegi és jövőbeli lehetőségeket is. Az Economist Intelligence Unit módszertanával készült hosszú távú előrejelzések azt mutatják, hogy Kína 2026-ra gazdasági téren várhatóan utoléri az Egyesült Államokat, és 2050-re a világ vezető gazdaságává válik.⁵

A kereskedelem és a beruházások szintje a 16 + 1 együttműködés öt évvel ezelőtti megalakulása óta emelkedett, ugyanakkor egyenlőtlenül alakult. Néhány KKE-ország élénk, a többinél intenzívebb gazdasági együttműködést folytatott Kínával, míg más KKE-országban nem volt számottevő növekedés a külkereskedelmi forgalomban. A résztvevő 16 KKE-ország az együttműködés iránt különböző szintű politikai elkötelezettségét mutat,⁶ és gazdaságuk sajátosságaikból adódóan a Kínával folytatott külkereskedelmi forgalom és a beruházások mértéke is eltérő. Tianping hangsúlyozza, hogy a KKE-országok felismerték a világgazdasági helyzet átrendeződését és a Kína által játszott szerepet. Másrészt Kínát globális szinten is vonzó partnerré teszi látványos és egyedülálló gazdasági növekedése. Harmadrészt, Kínát a KKE-országok fontos gazdasági partnerének kell tekinteni. A nagy földrajzi távolság ellenére a gyorsan növekvő kínai gazdaság és az óriási piac komoly lehetőségeket nyújthat a kelet-közép-európai vállalkozásoknak.⁷

1.3. A V4 országok és Kína kapcsolatai

A V4 országok már a 16 + 1 platform megalakulása előtt aktív bilaterális kapcsolatot ápoltak Kínával. A Kínával való kelet-közép-európai kooperáció tehát nem új keletű, a 16 + 1 együttműködésben résztvevő térségbeli államok Kína külpolitikájában 2012 előtt is fontos szerepet tölthettek be. Felmerül a kérdés, hogy a 16 + 1 együttműködést követő külkereskedelmi forgalom élénkülése, illetve a beruházásállomány növekedése elérhető lett volna akkor is, ha a kezdeményezés nem alakul meg, csak a kétoldalú kapcsolatépítések folytatódnak. Természetesen erre a kérdésre egyértelmű válasz nem adható, de az feltételezhető, hogy a kapcsolatok bilaterális szinten is bizonyos mértékű kereskedelmi és tőkebefektetési növekménnyel jártak volna.

A visegrádi országok nemcsak a KKE régióban, a 16 + 1 együttműködésen belül is vezető szerepet játszanak, mind politikai, mind gazdasági szempontból. Ebből kifolyólag erős politikai szándék van arra vo-

natkozólag, hogy a 16 + 1 kereteken belül egy szorosabb együttműködést alakítsanak ki (12 + 4 + 1). Peking is az Európai Unió legdinamikusabb blokkjaként tartja számon a visegrádi csoportot, és nagyra értékeli ezen országok „win-win” személetét. Ennek köszönhetően a szorosabb együttműködés érdekében V4 országoknak többször lehetősége nyílt külön csúcsertekezleten tárgyalni a kínai partnerrel.

A fokozott kínai szerepvállalás a V4 országokban gyakran vet fel kétégeket Peking tulajdonképpeni célját tekintve. Az EU egyes tagállamai és intézményei növekvő aggodalommal tekintenek az együttműködésre, attól tartva, hogy az energiaszektorban és a bankszektorban tapasztalt kínai előretörés fenyegetést jelent az európai egységre nézve – mindez ráadásul egy olyan időszakban történik, amikor a V4 országoknak belpolitikai kihívásokkal is szembe kell nézniük.

Ami az egyes V4 országok Kína-politikáját illeti, évek óta Magyarországra érkezik összességében a legtöbb kínai befektetés, amelynek nagy része (mintegy 75%-a) főként a Borsodchem vegyipari vállalat Wanhua Group által történt felvásárlásából adódik. Emellett Magyarország politikai gesztusokat is tett az elmúlt években Pekingnek – megvétózta az EU Kínával szembeni intézkedés-terveit, egyrészt az emberi jogvédőkkel kapcsolatos bánásmód miatt, vagy a Dél-Kínai Tengerrel kapcsolatos konfliktus miatt.

Lengyelország a „Go China” stratégia keretében támogatja a lengyel vállalatok és a kínai befektetők közti együttműködést, valamint elkülönített program foglalkozik az energiaügyi, mezőgazdasági, illetve technológiai kutatáshoz kapcsolódó kooperációhoz. A külpolitikai kapcsolatokat tekintve Varsó jellemzően nem lép fel nyíltan a kínai érdekek védelme mellett az európai uniós fórumokon.

A Cseh Köztársaság és Szlovákia jelentős erőfeszítéseket tesz a kínai tőkebefektetések ösztönzésére, főleg a közlekedési és infrastruktúra-fejlesztési projektek esetében. A Cseh Köztársaság által évente megrendezésre kerülő Kínai Befektetői Fórum jól tükrözi Prága szándékát a Pekinggel folytatott kapcsolatok szorosabbra fűzését, csakúgy, mint Miloš Zeman cseh elnök Kína-párti külpolitikája.

Kína geopolitikai és geoökonómiai szempontból egyaránt páratlan lehetőségeket lát a kelet-közép-európai régióban. Először is, a KKE-országok, különösen az EU új tagállamai fontos szerepet játszhatnak Európában. 11 KKE-ország csatlakozott az EU-hoz, és az együttműködésben részt vevő többi 5 nyugat-balkáni ország szintén uniós tagjelölt. Másrészt a KKE-országok Kína támaszpontjai lehetnek az európai piacra történő belépése során. A KKE-országok Európa szívében helyezkednek el, infrastruktúrájuk összekötő kapocsként szolgálhat a keleti és nyugati piacok között. Habár a kelet-közép-európai országokat is sújtotta a globális

pénzügyi válság és az euróövezet adósságválsága, megfontolt és célzott gazdaságpolitika alkalmazásával a gazdasági fejlődés kilátásai viszonylag kedvezőnek mondhatók.¹

He Zhigao értékelése szerint Kína politikai befolyása a kelet-közép-európai régióban folyamatosan nő. Míg a KKE-országok korábban fenyegetésként gondoltak Kínára, napjainkra ez a szemlélet megváltozott, és fenyegető regionális nagyhatalom helyett inkább együttműködő partnerként tekintenek rá.⁹ Kína célja geopolitikai befolyásának növelésén túl az ország termékeinek piacra jutásának biztosítása. Agatha Kratz szerint kínai perspektívából a KKE-régió potenciális gazdasági lehetőséget jelent egy egyébként válságtól sújtott európai piacon, és stratégiai jelentőséggel bír Kína külpolitikai és külgazdasági terveit tekintve.¹⁰

1. táblázat: A külkereskedelmi forgalom alakulása a 16 + 1 együttműködésben részt vevő országok között

Table 1. The external trade volume between China and the Central Eastern European countries in 2016

<i>Ország</i>	<i>Kivitel (millió USD)</i>	<i>Behozatal (millió USD)</i>
Magyarország	2246	4 869
Csehország	1922	17 771
Lengyelország	1911	23 448
Szlovákia	1263	6 349
Románia	682	3 818
Bulgária	481	1 147
Észtország	191	1 262
Litvánia	136	784
Lettország	130	444
Horvátország	84	645
Albánia	60	410
Macedónia	48	421
Szerbia	25	1.603
Montenegró	21	204
Bosznia-Hercegovina	15	617
Szlovénia	n. a.	n. a.

Forrás: Goreczky 2017, p. 12 (UN Comtrade Database, 2016.)

A kimutatásból jól látható, hogy mind a 16 KKE-ország behozatala Kínából lényegesen meghaladja az ázsiai országba irányuló export értékét. A BRI stratégia bírálói a KKE-országok szempontjából lehetséges veszélyként fogalmazzák meg, hogy a stratégia megvalósulásával ez a szakadék növekedni fog, mivel a kínai termékek szállítása alacsonyabb költségeken, lényegesen gyorsabban történhet meg. Ezen aggályok megalapozottságát még korai lenne megítélni, tekintettel arra, hogy a BRI stratégia még nem valósult meg, és a 16 + 1 együttműködés nem tekint vissza hosszú múltra.

1.4. A visegrádi országok szerepe gazdasági aspektusból a 16 + 1 együttműködésben

Az 1. táblázatban szereplő adatok alapján megállapítható, hogy a KKE-országok közül a Visegrádi Négyek (Magyarország, Csehország, Lengyelország és Szlovákia) exportáltak legtöbbet Kínába 2016-ban. Közülük is kiemelkedik Magyarország, amely a kiviteltek tekintetében első helyen áll, 2 246 millió USD értékű kivitellel. Csehország és Lengyelország áll a második, illetve harmadik helyen; kivitelük elérte az 1922, illetve 1911 millió USD-t. Az első három legnagyobb exportőről kissé elmarad Szlovákia kivitele (1263 millió USD), azonban ez az adat is csaknem kétszerese a sorrendben az ötödik legnagyobb kivitellel rendelkező Romániának (682 millió USD). A balti államok és a nyugat-balkáni országok kivitele a V4 országok Kínába irányuló exportjához képest marginálisnak mondható.

A behozatalt tekintve látható, hogy a kínai import szempontjából szintén a V4 országok dominálnak a KKE-térségen belül. A Lengyelországba irányuló kínai import érte el a legmagasabb értéket (mintegy 23 448 millió USD). Szintén kiemelkedően magas volt a cseh import értéke (17 700 millió USD). A Kínából származó import értékét tekintve harmadik, illetve negyedik helyen Szlovákia (6349 millió USD) illetve Magyarország áll (4869 millió USD), őket követi Románia 3818 millió USD értékű behozattal. A fenti országokon kívül Szerbiába, Észtországba és Bulgáriába érkezett 1000 millió USD-t meghaladó kínai behozatal; a többi KKE ország 200 és 800 millió USD közötti értékben importált 2016-ban.

A 2. táblázat alapján látható, hogy a KKE-térséget tekintve 2014-ben hat országba (Magyarország, Lengyelország, Csehország, Románia, Bulgária, Szlovákia) érkezett a kínai beruházások 95,36%-a, a Visegrádi 4-ek ebből szempontból is domináns célországnak tekinthetők. Kiemelendő, hogy a kínai beruházások tekintetében Magyarország a volt a kínai beruházások legfontosabb célországa a KKE-országok közül: 2014-ben első helyen szerepelt 556 millió USD-vel, miután 2009-hez képest a kínai FDI állománya csaknem hatszorosára nőtt hazánkban. A Lengyelországba irányuló kínai beruházások állománya több mint háromszoros növekedést követően 329 millió USD-t tett ki, ezzel a második helyen van a KKE-országok között. Csehország áll a harmadik helyen 242,69 millió USD értékű FDI állománnyal, ami csaknem 250%-os emelkedést jelent a 2009-es báziséhoz képest.

2. táblázat: A kínai beruházások a 16 KKE-országban 2009–2014 (állomány/USD millió)
 Table 2.: Chinese investments in 16 Central and Eastern European countries between 2009 and 2014
 (stock/million USD)

Ország	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009-2014 növekedés	KKE-régióba érkező befektetésekből való részesedés
Magyarország	97,41	465,70	475,35	507,41	532,35	556,35	471,14%	32,79%
Lengyelország	120,30	140,31	201,26	208,11	257,04	329,35	173,77%	19,41%
Csehország	49,34	52,33	66,83	202,45	204,68	242,69	391,87%	14,31%
Románia	93,34	124,95	125,83	161,09	145,13	191,37	105,02%	11,28%
Bulgária	2,31	18,60	72,56	126,74	149,85	170,27	7271,00%	10,04%
Szlovákia	9,36	9,82	25,78	86,01	82,77	127,79	1265,28%	7,53%
Szerbia	2,68	4,84	5,05	6,57	18,54	29,71	1008,58%	1,75%
Litvánia	3,93	3,93	3,93	6,97	12,48	12,48	217,56%	0,74%
Horvátország	8,10	8,13	8,18	8,63	8,31	11,87	46,54%	0,70%
Albánia	4,53	4,43	4,43	4,43	7,03	7,03	61,61%	0,41%
Bosznia-Hercegovina	5,92	5,98	6,01	6,07	6,13	6,13	3,55%	0,36%
Szlovénia	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	0,00%	0,29%
Észtország	7,50	7,50	7,50	3,50	3,50	3,50	-53,33%	0,21%
Macedónia	0,20	0,20	0,20	0,26	2,09	2,11	955,00%	0,12%
Lettország	0,54	0,54	0,54	0,54	0,54	0,54	0,00%	0,03%
Montenegró	0,32	0,32	0,32	0,32	0,32	0,32	0,00%	0,02%
ÖSSZESEN	410,60	852,58	1008,77	1334,00	1435,76	1696,51	3,13%	100%

Forrás: Kratz, A. 2016, p. 8–9.

A 3. táblázat adatai azt mutatják, hogy a KKE-térséget tekintve a 2011–2017 időszakban két országba (Magyarország, Szerbia) érkezett a kínai nem-kötvény alapú beruházások és kivitelezések 50,11%-a. Kiemelkedő, hogy a kínai nem-kötvény alapú beruházások és kivitelezések tekintetében Magyarország a volt a kínai beruházások legfontosabb célországa a KKE-országok közül a 2011–2017 időszakban 5,9 milliárd USD-vel. (Érdekesség, hogy amennyiben a 16 + 1 platform időszakát elemezzük, a 2011-es évtől eltekintve Szerbia áll az első helyen 5,4 milliárd USD-vel.) A 2011–2017 időszakban a KKE térségbe irányuló kínai nem-kötvény alapú beruházások és kivitelezések 96,27%-a nyolc ország (Magyarország, Szerbia, Bosznia-Hercegovina, Románia, Lengyelország, Csehország, Montenegró, Szlovénia) között oszlott meg.

3. táblázat: A kínai beruházások a 16 KKE-országban 2011–2017 (állomány/USD millió)
 Table 3.: Chinese investments in 16 Central and Eastern European countries between 2011 and 2017
 (stock/million USD)

Ország	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2011-2017 összesen	KKE országokba érkező kínai befektetésből, kivételzésből történő részesedés
Magyarország	1920	2490	n.a.	n.a.	1330	n.a.	210	5 950	26,15
Szerbia	n.a.	n.a.	1900	1200	n.a.	1130	1220	5 450	23,96
Bosznia- Hercegovina	n.a.	n.a.	280	1060	460	n.a.	950	2 750	12,09
Románia	n.a.	1300	540	270	n.a.	n.a.	350	2 460	10,81
Lengyelország	n.a.	100	750	n.a.	340	140	260	1 590	6,99
Csehország	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	200	1330	n.a.	1 530	6,73
Montenegró	n.a.	n.a.	n.a.	1120	n.a.	n.a.	n.a.	1 120	4,92
Szlovénia	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	1050	1 050	4,62
Macedónia	n.a.	n.a.	400	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	400	1,76
Bulgária	n.a.	210	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	210	0,92
Horvátország	n.a.	n.a.	n.a.	130	n.a.	n.a.	n.a.	130	0,57
Lettország	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	110	n.a.	110	0,48
ÖSSZESEN	1920	4100	3870	3780	2330	2710	4040	22 750	100

Forrás: saját szerkesztés (Az egyes évekre és országokra vonatkozó adatok forrása:
 China Global Investment Tracker; letöltve: 2018. február 27.)

Pleschová szerint a KKE-országok profitálhatnak Kína fokozott elkötelezettségéből a régió iránt, főleg azért, hogy Kína hozzájárul a helyi infrastruktúra fejlesztésének finanszírozásához. Ugyanakkor kérdéses, hogy a KKE-országok milyen mértékben tudják kiaknázni az infrastruktúra fejlesztéséből adódó lehetőségeket. Jelenleg nem biztos, hogy a KKE-országok képesek lesznek elegendő versenyképes terméket termelni Kínába vagy más országba történő export céljával.¹¹

A beruházásokkal szemben megfogalmazott bírálatokat illetően a kínai beruházások célországaiaként szolgáló KKE-országok rendszerint azal érvelnek, hogy ilyen volumenű infrastruktúra beruházásokra más források hasonló nagyságrendben nem állnak rendelkezésre. Mind a hazai finanszírozási lehetőségek, mind a nemzetközi források lényegesen szűrebbek, és 2020 után az uniós források is bizonyosan korlátozottabb mértékben lesznek elérhetők, Ugyanakkor hangsúlyozandó, hogy a kínai hitelből tervezett infrastruktúra beruházások hitelkonstrukció keretein belül valósulnak meg.

A KKE-országok az 1989–90-es rendszerváltást követően az Európai Unióra összpontosítottak a mielőbbi taggá válás és a gazdasági növekedés reményében. A 2008-as nemzetközi gazdasági válság azonban rámutatott Európa kitétségére, és nyilvánvalóvá tette az egyéb partnerek irányába történő nyitás szükségességét. Ötéves átlagot figyelembe véve (a rövidtávú ingadozások hatásának kiküszöbölése érdekében) megállapítható, hogy az utóbbi évek átlagos GDP növekedése az EU-ban csak

1 százalék, míg az eurózónában csak 0,6% volt. Ezért a KKE-országok részére fontossá vált, hogy gyorsabban növekvő régiókkal gazdasági kapcsolatokat építsenek ki; Kína a világ gazdaság legdinamikusabb és az egyik legjelentősebb gazdasága.¹²

A 16 + 1 együttműködés bírálói gyakran hangoztatják, hogy Kína a 16 KKE-ország vonatkozásában az úgynevezett „Oszd meg és uralkodj” stratégiát alkalmazza: bizonyos tagállamokkal bilaterális alapon szorosabb, kedvezőbb együttműködést alakít ki, mint más az együttműködésben részt vevő államokkal. Megítélésünk szerint azonban ez nem a platform működésének következménye: amennyiben ez az együttműködési forma nem létezne, a kínai partner akkor is egyes KKE-országokkal szorosabb, más államokkal lazább kapcsolatokat tartana fenn, geopolitikai és gazdasági érdekeinek megfelelően. Az együttműködés ugyanakkor lehetőséget biztosít ezen országok számára az egységes fellépésre, valamint nagyobb alkupozíciót jelenthet a kereskedelmi kapcsolatokat és a beruházások feltételrendszerét illetően. Az együttműködés elvitathatatlan haszna, hogy a 16 állam politikai és gazdasági súlya Kínához képest elenyésző, együttes fellépéssel azonban Kína BRI-vel, és egyéb európai külpolitikai terveinek megvalósításához megkerülhetetlen tényezővé válhatnak.

2. 16 + 1 együttműködés hazai értékelése

2.1. Magyar geopolitikai érdekek

Magyarország külpolitikájában, geopolitikai kapcsolatrendszerében a Kínával folytatott kapcsolatok egyre hangsúlyosabb szerepet töltenek be. Az elmúlt évtizedben Kína egyértelműen globális világpolitikai szereplővé vált, és az erőviszonyok megváltozásával a nagyhatalmi egyensúly fokozatosan Kína felé mozdul el. Az Európai Unió – és azon belül Magyarország – Kína és a kelet-ázsiai régió stabilitásában, a gazdasági és politikai együttműködésben rejlő lehetőségek hatékony kihasználásában érdekelt, ezért középtávon egy új szemléletű transzeurázsiai biztonsági rendszer megteremtését is napirendre kell venni.¹³

Magyar részről a 16 + 1 együttműködés keretében hazánk kiemelt, vezető szerepre törekszik, melyet a 2017. november 27-én Budapesten megrendezett hatodik kormányfői csúcstalálkozó is jelez. Európai viszonylatban megállapítható, hogy Magyarországnak kiemelt helye lenne az Új Selyemúton, hiszen két szárazföldi útvonalon és a pireuszi kikötőben végződő tengeri útvonal folytatásában is belepést biztosítana a nyugat-európai piacokra. Az infrastruktúra-fejlesztés keretében pedig kínai tőkéből építik meg a Belgrád–Budapest gyorsvasút vonalat is. Magyar-

ország számára Peking egyértelműen stratégiai partner, a fejlesztések finanszírozásának egyik jelentős külső forrása. A magyar Kormány az elmúlt években arra törekedett, hogy ösztönözze a kínai tőkebefektetéseket, és logisztikai bázist kínáljon a kínai áruk európai uniós szinten történő elosztásához. Magyar részről egyértelmű célkitűzés, hogy hazánk a kelet- és közép-európai térségen belül több vonatkozásban a Kínával való érintkezés központi, megkerülhetetlen szereplőjévé váljon.

Ehhez kiváló alapot jelent, hogy a 2017 májusában, Pekingben Xi Jinping kínai elnök kezdeményezésére megrendezett *Belt and Road* magas szintű konferencia alkalmával –, melyen Orbán Viktor miniszterelnök is részt vett – lehetőségünk nyílt kétoldalú kapcsolataink átfogó stratégiai partnerségi szintre emelésére. A Kína és Magyarország között ily módon létrejött megállapodás mérőföldkönek tekinthető, hiszen Kínában azokat az országokat tartják számon átfogó stratégiai partnerként, amelyekkel a kétoldalú együttműködésnek a legnagyobb jelentőséget tulajdonítja a pekingi kormány.

Közép-Európa országai közül 2016-os adatok alapján Magyarország szállítja a legtöbb árut Kínába, és ide érkezik a legtöbb kínai beruházás.¹⁴ A méretbeli különbségekből adódóan a magyar–kínai relációban természetes a kínai export többlet; mindezt az importtermékek feldolgozás utáni re-exportjával tudjuk ellensúlyozni magyar részről.

A magyar–kínai kapcsolatokban rejlő további lehetőségek jobb kihasználása érdekében kiemelten fontos, hogy a nagyvállalatok törekvéseinek támogatásán túl figyelmet kell fordítani a magyar kis- és közepes vállalatok megjelenésének előmozdítására. Emellett a gazdasági együttműködésen kívül nagy hangsúlyt kell fektetni az oktatás, kultúra és tudományos együttműködés területeire.¹⁵

A geopolitikai aspektus mellett meg kell említeni, hogy Magyarország a 16 + 1 együttműködés keretében számos egyéb szakmai fórumnak is helyet biztosít. 2018-ban hazánkban tartják meg többek között: 1. a Kína-KKE központi bankok vezetőinek találkozóját, a 2. Kína-KKE szövívői párbeszédet, valamint a „3. Kínai Információs Nap” konferenciát. Érdemes kiemelni a Bank of China által Budapesten működtetett regionális RMB klíring központ szerepét is. Végül, de nem utolsósorban a tervek szerint Magyarországon kerül létrehozásra a hagyományos kínai gyógyászat közép-kelet-európai orvosi, oktatási és kutatási központja.

4. táblázat: Magyarország külkereskedelmi forgalma Kínával
Table 4.: Hungary's external trade with China

<i>(millió dollár)</i>	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Export	1014	1110	1215	1530	1688	1811	1997	2156	1797	2246
Import	5128	6130	4949	6174	6079	5412	5360	5140	4777	4869
Összes	6143	7240	6164	7704	7767	7223	7358	7296	6574	7115

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

A magyar Kormány deklarált célja, hogy Közép-Európában Kína legfőbb exportpartnere legyen, és a Közép-Európába irányuló kínai befektetések vonatkozásában is vezető helyen szerepeljen. Ezen ambícióhoz kapcsolódóan érdemes megvizsgálni Magyarország és Kína közötti kereskedelmi kapcsolatok és befektetések alakulását.

Kínába irányuló exportunk 2016-ban megközelítette a 2,25 milliárd dollárt, ami 25% mértékű növekedést jelent a 2015-ös év adataihoz képest. Mindez abszolút rekordot jelent export tekintetében. Ezen belül is kiemelkedő hazánk Kínába irányuló élelmiszer exportja, ami 2015-höz képest 57,48%-os növekedés után 2016-ban meghaladta a 75 millió dollárt. Behozatalunk Kínából 2016-ban több mint 4,8 milliárd dollárt tett ki, ami 1,9%-os növekedést mutat a 2015-ös évvel összehasonlítva.

Teljes külkereskedelmi forgalmunk Kínával 2016-ban meghaladta a 7,1 milliárd dollárt, amely 8,2%-os növekedést jelent a 2015. évhez viszonyítva. A 2016-os statisztikák alapján a Kínai Népköztársaság Magyarország 10. legfontosabb kereskedelmi partnere, az Európán kívüli országok között pedig az 1. volt. A teljes magyar import 5,23%-a származik Kínából, ezzel a teljesítménnyel a behozatal vonatkozásában 2016-ban Kína az 5. legfontosabb reláció számunkra. Ezzel szemben a magyar export 2,18%-a irányult 2016-ban Kínába, mellyel Kína hazánk 13. legfontosabb exportpartnere.

A magyar külkereskedelmi hiány Kínával szemben 2015-ről 2016-ra 357,7 millió dollárral csökkent. Ez jelentős javulást jelent a megelőző évhez képest, azonban hazánk még így is tetemes kereskedelmi passzívummal rendelkezik az ázsiai országgal szemben, melynek értéke 2016-ban több mint 2,62 milliárd dollárt tett ki. Hozzá kell tenni azonban, hogy behozatalunk jelentős részét késztermék formájában reexportáljuk (elsősorban az uniós tagállamok piacán). Ebből kifolyólag a kétoldalú áruforgalmi deficit önmagában nem feltétlenül negatív jelenség, ugyanis exporttöbbletet eredményezhet egyéb relációkban.

2.2. Befektetések

A magyarországi kínai befektetések kumulált értéke 2017 szeptember végén megközelítette a 4,1 milliárd dollárt; három hazánkban működő legnagyobb kínai vállalat jelenleg több mint tízezer embert alkalmaz. Az eddigi legnagyobb kínai befektetés Magyarországon a Wanhua Csoport 1,6 milliárd USD értékű akvizíciója volt 2011-ben, amelynek során a csoport 96%-ra növelte tulajdonrészét a BorsodChem-ben, létrehozva ezzel a világ harmadik legnagyobb izocianát-gyártó vállalatát.

Kiemelendő az előkészítés alatt álló Budapest–Belgrád vasútvonal; a jelenleg 750 milliárd Ft-ra becsült projekt megvalósulása esetén az egyik legjelentősebb beruházás lenne a térségben, ami a mostaninál nagyságrendekkel gyorsabb és költséghatékonyabb áruszállítást tenne lehetővé. Mindez Magyarország számára kétségtelenül komoly geopolitikai előnyt jelentene. Fel kell ugyanakkor hívni a figyelmet arra, hogy a beruházás rendkívül magas költségeinek megtérülése óvatos becslések szerint is több évtizedet tesz ki.

2.3. Magyarország Keleti Nyitás stratégiája

Magyarország 2011-ben meghirdetett Keleti Nyitás politikájának kulcsfontosságú célja, hogy elérje a nyugati világtól való gazdasági függés és kiszolgáltatottság csökkentését, és ezzel párhuzamosan növelje a Kelet felé irányuló külkereskedelmi forgalom bővítését.

A Keleti nyitásnak kétségkívül kézzelfogható sikerei vannak, viszont azt nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a kínai terjeszkedés végpontját nem Magyarország jelenti, hanem az EU, fő nyertese pedig közép- és hosszútávon minden bizonnyal Kína lesz. Mindazonáltal tranzitországgként Magyarország is profitálhat, tekintettel arra, hogy a kínai beruházások növelik a munkahelyek számát, javítják a gazdaságot, fokozzák Magyarország politikai láthatóságát globális szinten.¹⁶

Kína Magyarországot fontos, megbízható partnernek tartja, elismerve a térségben betöltött rendkívül kedvező szerepét, mely az EU tagság mellett a piaci szerkezet, a társadalmi stabilitás tovább erősít. A jó földrajzi adottságok, a Magyarországon élő kínai letelepültek magas száma (ami arányait tekintve a térségben a legmagasabb) „mellét Kína számára kedvező, hogy Magyarország európai uniós tagállam, így kétoldalú kapcsolataik elmélyítése révén nagyobb befolyást szerezhet az EU-val fennálló vitás kérdéseinek (többek között az antidömping eljárások, illetve a fegyverembargó fenntartása terén) pozitív irányba történő terelésében”.¹⁷

3. Konklúzió

A 16 + 1 együttműködéssel kapcsolatos motivációk, ambíciók és eddigi eredmények elemzése rávilágít a kezdeményezésben résztvevő országok, országcsoportok eltérő érdekeire. Peking számára – a térségben betöltött geopolitikai befolyásának növelése és hosszú távon globális hatalmi szerepének elérése mellett – kulcsfontosságú törekvés, hogy kínai áruk nyugati piacokra kerüljenek. A fenti célkitűzéseinek elérése érdekében, saját konkrét rövid- és hosszútávú gazdasági érdekei mentén Peking hajlandó bizonyos infrastrukturális fejlesztésekre a KKE-országokban. A kelet-közép-európai országok pedig felismerték, hogy Kína, mint a világ második legnagyobb gazdasága, megkerülhetetlen globális tényezővé vált, ami népszerűségét figyelembe véve óriási potenciális exportpiacot jelent. Összességében megállapítható, hogy az együttműködés jövője szempontjából döntő fontosságú, hogy az általános keretrendszert milyen mértékben sikerül tartalommal, konkrét projektekkel feltölteni.

A visegrádi országok Kínával folytatott kapcsolatainak szorosabbra fűzését néhány uniós tagállam fokozott gyanakvással követi, tartva tőle, hogy ezáltal egy függőségi rendszer kialakításán keresztül, Peking jelentős hatalomra tesz szert a térségben, és eltávolítja ezen országokat az Európai Uniótól. A jelenleg rendelkezésre álló információk azonban nem azt igazolják, hogy önmagában a Pekinggel folytatott intenzívebb együttműködés jelentené hosszú távon a legnagyobb fenyegetést az EU integritására nézve.

Peking hagyományos külpolitikai célrendszerét figyelembe véve inkább azt lehet valószínűsíteni, hogy Kína azért törekszik rá, hogy minél jobban megnövelje a befolyását Kelet-Közép-Európában, hogy képes legyen „soft power” eszközökkel, a kínai érdekeket szem előtt tartva befolyásolni a gazdasági folyamatokat, a V4 csoportban, Közép-Európában és végső soron Nyugat-Európában. Ezen folyamat hozzájárulhat ugyan a V4 csoport és az EU közti, jelenleg is fennálló megosztottság további mélyítéséhez, azonban nem fő okozója annak.

Ami Magyarország szempontjait illeti, a geopolitikai érdekeken túl a rendelkezésre álló külkereskedelmi és befektetési adatok elemzése is azt támasztja alá, hogy hazánk számára a Kínával folytatott kétoldalú kapcsolatok kiemelten fontosak. Közép-Európában Magyarország Kína legfőbb exportpartnerének számít, és a térségbe irányuló kínai beruházások vonatkozásában is első helyen állunk. Mindezek alapján Kína átfogó stratégiai partnereként Magyarország hazánk vezető szerepet tölthet be a KKE-országok élén a 16 + 1 együttműködés keretében, ami hazánk geopolitikai súlyát is jelentősen megnöveli.

Álláspontunk szerint a Kínával folytatott külgazdasági kapcsolatok erősítése és a befektetések növelése kétségkívül kiemelten fontos célkitűzés, azonban hosszú távú külpolitikai és geopolitikai érdekeinket is érdemes szem előtt tartani. Lényegesnek tartjuk, hogy a térség országai, azon belül Magyarország is, az Európai Unió tagjaként egészséges egyensúlyt elérésére törekedjen a keleti és nyugati partnereinkkel folytatott kapcsolatok terén, mind külpolitikai, mind külgazdasági szempontból.

JEGYZETEK/NOTES

1. A 16 részt vevő KKE állam: Albánia, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Csehország, Észtország, Horvátország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Macedónia, Magyarország, Montenegró, Románia, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia.
2. Tianping, Kong (2015): 16 + 1 Cooperation Framework: Genesis, Characteristics, prospects China-CEEC Think Tanks Network, 2015. december 3. p. 176–180.
3. Eszterhai, Viktor (2017): A „16 + 1 együttműködés” bemutatása. <http://www.geopolitika.hu/hu/2017/11/01/a-16-1-egyuttmukodes-bemutatasa/> Letöltve: 2018. január 7. p. 1–3.
4. Rácz, Lajos (2007): A kínai össznemzeti erő növekedésének hatása a nemzetközi kapcsolatokra és a nagyhatalmak geostratégiai törekvéseire. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest. p. 120–121.
5. Csizmadia, Norbert (2016): Geopillanat – A 21. század megismerésének térképe. L’Harmattan, Budapest. p. 106.
6. Andžāns, Maris (2016): Riga 2016 International Forum of China and Central and Eastern European Countries: Conclusions, Considerations, Recommendations and Introduction to the Afterthoughts. In: Andžāns, M.: Afterthoughts Riga 2016 International Forum of China and Central and Eastern European Countries, Riga. p. 14.
7. Tianping (2015): i. m. p. 173–174.
8. Tianping (2015): uo. p. 173.
9. He, Zhigao (2017): China’s Policies Towards Regional Platform – with the Case of 16 + 1 Cooperation. In: Dimitrijević, D.–Ping H.: Initiatives of the ‘New Silk Road’ Achievements and Challenges, Belgrade: p. 126.
10. Kratz, Agatha (2016): The Best of Both Worlds? CEE’s Place in China-Europe Economic Relations. In: Stanzel, A. et al.: China’s Investment Influence: The Future of 16 + 1 Cooperation, London: p. 6.
11. Pleschová, Gabriela (2015): China’s Engagement in Central and Eastern Europe: Regional Diplomacy in Pursuit of China’s Interests. In: International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs Vol. XXIV, No. 3: p. 26.
12. Ross, John (2016): China Strengthens Links with Central and Eastern Europe. In: China Today, 2016. június: p. 49.

13. Rác, 2016: Uo. 121.
14. A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp>
15. Rác (2007): i. m. p. 119.
16. Gyuris Klaudia (2018): Fókuszban a Kelet Nyitás politikája, http://diplomaci.blog.hu/2013/12/10/fokuszbzan_a_keleti_nyitas_politikaja. Letöltve: 2018. január 5. p. 1–2.
17. Uo. p. 1–2.

FELHASZNÁLT IRODALOM / REFERENCES

- Andžāns, Maris (2016): Riga 2016 International Forum of China and Central and Eastern European Countries: Conclusions, Considerations, Recommendations and Introduction to the Afterthoughts. In: Andžāns, M.: Afterthoughts Riga 2016 International Forum of China and Central and Eastern European Countries, Riga.
- Csizmadia, Norbert (2016): Geopillanat – A 21. század megismerésének térképe. L'Harmattan, Budapest.
- Eszterhai, Viktor (2017): A „16 + 1 együttműködés” bemutatása. <http://www.geopolitika.hu/hu/2017/11/01/a-16-1-egyuttmukodes-bemutatasa/> Letöltve: 2018. január 7.
- Goreczky, Péter (2017): Kína kapcsolata Közép- és Kelet-Európával: A „16 + 1” együttműködés eddigi mérlege. Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest.
- Grieger, Gisela (2017): China, the 16 + 1 Cooperation Format and the EU. http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2017/599313/EPRS_ATA%282017%29599313_EN.pdf. Letöltve: 2018. február 19.
- Gyuris Klaudia (2018): Fókuszban a Kelet Nyitás politikája, http://diplomaci.blog.hu/2013/12/10/fokuszbzan_a_keleti_nyitas_politikaja. Letöltve: 2018. január 5.
- He, Zhigao (2017): China's Policies Towards Regional Platform – with the Case of 16 + 1 Cooperation. In: Dimitrijević, D.–Ping H.: Initiatives of the 'New Silk Road' Achievements and Challenges, Belgrade.
- Hong Kong Trade Development Council Research (2017): The Belt and Road Initiative. <http://china-trade-research.hktdc.com/business-news/article/The-Belt-and-Road-Initiative/The-Belt-and-Road-Initiative/obor/en/1/1X3CGF6L/1X0A36B7.htm>. Letöltve: 2018. január 7.
- Kis, Katalin (2017): Világkereskedelmi központok az ókortól napjainkig, a hálózatelmélet tükrében. In: Tavasz Szél II. Kötet, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Budapest.
- Kratz, Agatha (2016): The Best of Both Worlds? CEE's Place in China-Europe Economic Relations. In: Stanzel, A. et al.: China's Investment Influence: The Future of 16 + 1 Cooperation, London.
- Liu, Zuokui (2017): China-CEEC Cooperation: China's Building of a New Type of International Relations, In: CIRR XXIII (78), 29–31.

- Musabelliu, Marsela (2017): China's Belt and Road Initiative Extension to Central and Eastern European Countries – Sixteen Nations, Five Summits, Many Challenges. In: *CIRR XXIII* (78), 68–72.
- Pleschová, Gabriela (2015): China's Engagement in Central and Eastern Europe: Regional Diplomacy in Pursuit of China's Interests. In: *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs* Vol. XXIV, No. 3.
- Rác, Lajos (2007): A kínai össznemzeti erő növekedésének hatása a nemzetközi kapcsolatokra és a nagyhatalmak geostratégiai törekvéseire. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest.
- Ross, John (2016): China Strengthens Links with Central and Eastern Europe. In: *China Today*, 2016. június.
- Seaman, John–Huotari, Mikko–Otero-Iglesias, Miguel (2017): Introduction: Sizing Up Chinese Investments in Europe. In: *Chinese Investment in Europe, A Country-Level Approach*. French Institute of International Relations (Ifri), Elcano Royal Institute, Mercator Institute for China Studies.
- Semerák, Vilém (2015): Future of Trade Relations within the 16 + 1 Group: Risks and Opportunities. In: *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs* Vol. XXIV, No. 3.
- Tianping, Kong (2015): 16 + 1 Cooperation Framework: “Genesis, Characteristics, prospects” China-CEEC Think Tanks Network, 2015. december 3.
- Yuhong, Shang (2017): The Opportunities and Challenges of Economic and Trade Cooperation under the Framework of the “16 + 1 Cooperation”. In: *China-CEEC People to People Exchange: Past, Present and the Future*. China Social Sciences Press, Paths International Ltd.